

Nota

Beveren - Polderstraat 2019

Programma van maatregelen

RAPPORT

Rapporten van Erfpunt – team Onderzoek

138

Project

Beveren – Polderstraat 2019

Projectcode Agentschap Onroerend Erfgoed

2019J243: Landschappelijk booronderzoek

2019J286: verkennend archeologisch booronderzoek

2019K90: proefsleuven

Voorafgaande archeologienota

<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/10408>

Uitvoerder project

Erfpunt – team Onderzoek

OE/ERK/Archeoloog/2016/00101

Regentiestraat 63

9100 Sint-Niklaas

Auteurs

Thierry Van Neste, Marjolijn De Puydt

Wetenschappelijke begeleiding

Erfpunt - team Beheer

© Erfpunt – team Onderzoek, 2019

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Erfpunt.

Erfpunt aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

ISSN 0778-3841

Erfpunt - team Onderzoek

Regentiestraat 63

9100 Sint-Niklaas

Tel +32 (0)3 778 87 59

onderzoek@erfpunt.be

www.erfpunt.be

www.facebook.com/Erfpunt

<https://sketchfab.com/Erfpunt>

1. Volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek

Ter hoogte van de Polderstraat zal een verkaveling gerealiseerd worden. Naar aanleiding hiervan werd een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem uitgevoerd door All-Archeo bvba. Op basis hiervan werd beslist om een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uit te laten voeren.

De booronderzoeken vonden plaats op 21 en 24 oktober en op 14 november 2019 werd het proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door het team Onderzoek van Erfpunt. Bij het booronderzoek werden 18 boringen geplaatst, waarvan 5 landschappelijke. Door middel van de sleuven werd 15,61% van het projectgebied onderzocht. Bij de onderzoeken werden geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van steentijd artefactensites. Het proefsleuvenonderzoek leverde wel aanwijzingen op voor de aanwezigheid van sporen uit de middeleeuwen en nieuwe tijd.

Na afronding van dit onderzoek kan gesteld worden dat het uitgevoerde vooronderzoek als volledig beschouwd kan worden.

2. Aanwezigheid van een archeologische site

Binnen het projectgebied werden meerdere archeologisch relevante sporen waargenomen. In werkputten 2 en 3 betrof het echter enkel sporen die wezen op een agrarisch gebruik. Het is dan ook weinig waarschijnlijk dat de zone ten noorden van werkput 2 relevante archeologische sporen zal opleveren.

In werkput 1 werden meerdere kuilen aangetroffen. Op basis van de beperkte ontkleuring en de afdekking door de Ap2 horizont en de bolle akkergracht kan vermoed worden dat het gaat om sporen die gedateerd kunnen worden in de middeleeuwen. Omwille van een gebrek aan artefacten kan dit echter niet met zekerheid gesteld worden. De aanwezigheid van deze sporen wijst echter duidelijk op een ruimer dan zuiver agrarisch gebruik van het projectgebied. De spreiding van de sporen suggereert daarenboven dat de kuilen niet enkel aan de straatkant – ter hoogte van het kijkvenster – te situeren zijn maar ook verder naar het westen toe.

3. Waardering van de archeologische site

In de nabije omgeving van het projectgebied zijn nog maar weinig archeologische sites gekend. Het toponiem Zillebeek gaat wel minstens terug tot de 13de eeuw. Aangezien de vermelding *Balduinus de Zielbeke* duidelijk naar een persoon verwijst die afkomstig is van deze locatie, kan gesteld worden dat minstens in de nabije omgeving bewoning aanwezig moet geweest zijn in de 13de eeuw. Hoewel de sporen in het zuidelijke deel niet duidelijk aan een structuur konden worden toegewezen, wijzen ze

wel duidelijk op een gebruik dat het louter agrarische overstijgt. Een verder onderzoek van deze sporen kan dan ook mogelijk nieuwe informatie opleveren aangaande de occupatiegeschiedenis van dit deel van Beveren, waar voorlopig nog niet veel onderzoek uitgevoerd werd.

De sporen in werkputten 2 en 3 kunnen eveneens gezien worden als archeologisch relevant omdat deze informatie leveren aangaande het historische landgebruik. Aangezien deze sporen enkel wijzen op een agrarische invulling van het projectgebied, is het echter uiterst onwaarschijnlijk dat een verder onderzoek hiervan bijkomende nuttige kenniswinst zal opleveren ten opzichte van de informatie die reeds tijdens het proefsleuvenonderzoek werd bekomen. De zone ten noorden van werkput 2 wordt dan ook niet als voldoende waardevol geacht om verder onderzocht te worden.

4. Impactbepaling

Binnen het projectgebied zal een verkaveling gerealiseerd worden. In de memorie van toelichting bij het Onroerendergoeddecreet wordt bij verkavelingen steeds uitgegaan van een totale verstoring:

“... De rechtstreekse impact van de vergunde werken is [...] relatief beperkt, in tegenstelling tot andere stedenbouwkundige vergunningen: het gaat veelal enkel om de aanleg van wegenis en nutsleidingen. De grootste impact op de ondergrond van verkavelingvergunningen ligt evenwel in de woningen en aanhorigheden die later gerealiseerd zullen worden binnen de verkaveling. De verkavelingvergunning is echter de eerste stap in dit proces en de verkavelaar is degene die het initiatief voor de ontwikkeling neemt, waardoor dit de meest aangewezen fase is om het archeologisch onderzoek uit te voeren. Door het ontbreken van grootschalige ingrepen in de bodem in deze fase, houden de vrijstellingen voor het bijvoegen van een bekrachtigde nota geen rekening met de aspecten rond de oppervlakte van de ingreep in de bodem”.

Dientengevolge kan gesteld worden dat bij de geplande werkzaamheden al het mogelijk aanwezige archeologische erfgoed vernield zal worden.

5. Advies

De spreiding van de sporen suggereert dat de kuilen in het zuiden van het projectgebied niet enkel aan de straatkant – ter hoogte van het kijkvenster – te situeren zijn maar ook verder naar het westen toe. Wegens een gebrek aan voldoende relevante sporen in werkputten 2, 3 en 4 kan gesteld worden dat verder onderzoek hier geen nuttige kenniswinst zal opleveren. Omwille hiervan wordt binnen een zone van 874,54 m² een vlakdekkend onderzoek geadviseerd. Op basis van de vaststellingen tijdens het

Legend:

- Advies (Hatched pattern)
- Recent (Cross-hatched pattern)
- Spoor (Grey fill)
- Natuurlijk (Yellow fill)
- Reconstructie (Dashed line)
- Werkput (Black outline)
- Projectgebied (Red outline)
- Perceel (White fill)

Map Details:

- Coordinates:** 212650, 212600, 212550 (top); 140100, 140050 (left); 140100, 140025, 140000 (right).
- Scale:** 1:1 000. Scale bar shows 0, 25, 50 meters.
- Labels:** 670C2, 673M, 673E, 672E, 673, 843K, 343M, 343N, 341C, 106W, 106X, 89R, 80S, 340T, 340S, 340R, 340H, 339N, 344A, 3, 2, 1, 4.
- Area:** 874,54 m²
- Map Type:** Initieële vervaardiging: digitaal
- Date:** Datum opmaak: 18/11/2019

6. Bepaling van maatregelen

6.1. Afbakening

6.2. Doelstelling en onderzoeksvragen

- Wat is de aard en de omvang van de archeologische site?

- Is er een bepaalde ruimtelijke/functionele inrichting waarneembaar? Zo ja, is er een waarneembare fasering aanwezig?
 - Zijn er plattegronden van gebouwen terug te vinden op het terrein? Zo ja, over welke types van gebouwen gaat het?
 - Wat was de functie van de nederzetting?
 - Zijn er sporen van ambachtelijke activiteiten? Zo ja, welke?
- Welke categorieën van culturele artefacten zijn aanwezig?
 - Welke gegevens kunnen worden ontleend uit de aangetroffen materiële cultuur?
 - Kunnen we uitspraken doen over lokale productie of handelsnetwerken, over voedselpatronen, de bestaans economie, ...?
- Hoe kaderen de resultaten van het uitgevoerde onderzoek in ruime zin in het beeld van de aangetroffen perioden in Beveren en het Waasland?
- Kunnen er uitspraken gedaan worden over de invloed van het landschap en/of de landschappelijke context op de indeling van de nederzetting(en)?
 - Is er een evolutie in de landschappelijke context (flora, fauna, indeling van het land, ...) zichtbaar? Zo ja, kan bepaald worden in welke mate de mens hierin een rol speelde (exploitatie, domesticatie, introductie van soorten, pollutie en verstoring, ...)?
 - Kunnen er uitspraken gedaan worden omtrent de agrarische activiteiten die aan de basis liggen van de nederzetting?
 - Kan er een verband gelegd worden tussen de verbouwde gewassen en de bodemgesteldheid?
- Kunnen er uitspraken gedaan worden over de structuur van de lokale samenleving? Kunnen er uitspraken gedaan worden over de status van de bewoners van de nederzetting(en) binnen hun samenleving?
- Zijn er sporen met mogelijke rituele deposities? Hoe zijn deze deposities samengesteld en welke elementen wijzen in de richting van het sacrale karakter?
- Is er sprake van een funeraire component naast de nederzettingssporen?
 - Hoe zijn de grafdeposities samengesteld en wat zegt dit over de begrafenisrituelen en de kijk op de dood?
 - Is er een invloed van de (beschikbaarheid van de) materiële cultuur op de grafrituelen zichtbaar?
 - Is er een (mogelijke) sociale differentiatie zichtbaar binnen de grafcontexten?

6.3. Opgravingsstrategie

6.3.1. Aanleg vlakken

De afgraving gebeurt door een kraan waarvan de bakbreedte minstens 2 m bedraagt. De opengelegde opgravingvlakken mogen niet betreden worden met de kraan en/of ander zwaar materiaal.

Het veldwerk wordt dermate georganiseerd dat er efficiënt en wetenschappelijk verantwoord wordt opgegraven. Er wordt gestreefd naar een maximale afstemming van kranen en grondverzet enerzijds en opgravingploeg(en) anderzijds.

Wegens de beperkte omvang van de op te graven zone en de beschikbare ruimte voor de stockage van de grond, dient het onderzoek uitgevoerd te worden in één enkele opgravingsput.

Er moeten maatregelen genomen worden tegen overlast door regen- en/of grondwater, die niet schadelijk zijn voor het bodemarchief.

Voorafgaand aan het vlakdekkend onderzoek wordt het peil van de grondwatertafel bepaald. Indien de registratie van sporen gehinderd wordt door een hoge grondwaterstand wordt er lijnbemaling voorzien. Waterputten en andere diepe sporen worden met bemaling opgegraven indien de onderkant van de sporen zich meer dan 30 cm onder de huidige grondwatertafel bevindt. Om hierover uitsluitsel te krijgen wordt de diepte van deze sporen met een boor bepaald.

In zones waar bemaling een schaderisico impliceert wordt de haalbaarheid voorafgaandelijk afgetoetst d.m.v. een risicoanalyse.

Bij de plaatsing van bemaling wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de aanwezigheid van dit bodemarchief en de op te graven zones.

De inplanting van de werkput wordt digitaal ingetekend, evenals de aangetroffen sporen. Indien enkel gewerkt wordt met een totaalstation en/of GNSS dient bij elke werkput om de ± 5 m de absolute hoogte van het (archeologisch) vlak t.o.v. de Tweede Algemene Waterpassing genomen en op plan gebracht te worden.

Indien het archeologisch vlak geregistreerd wordt door middel van fotogrammetrie/*Structure from Motion*, eventueel met behulp van een RPAS, en hier een DTM van het archeologisch vlak mee gemaakt wordt, dienen de hoogtes van het vlak niet meer in een vast grid opgemeten te worden met een totaalstation/GNSS. Voorwaarden hierbij zijn:

- Dat het resulterende 3D-beeld goed gegeorefereerd kan worden op basis van minimaal zes grondcontrolepunten per vlak waarvan de X-, Y- en Z-coördinaten gekend zijn.

- Dat de foto's van dermate kwaliteit zijn dat individuele sporen en spoorgrenzen duidelijk onderscheiden kunnen worden in het eindresultaat.

Wanneer de site geregistreerd wordt door middel van een RPAS staat de piloot in voor het naleven van de wettelijke bepalingen¹. De piloot beschikt minstens over een attest van afstandspiloot (klasse 2) en een geregistreerd toestel dat voldoende verzekerd is.

6.3.2. Contextgebonden bepalingen

Het onderzoek dient uitgevoerd te worden conform de *Code Goede Praktijk*. Bij het aantreffen van bepaalde contexten dienen volgende bepalingen in acht genomen te worden:

- Grachten:
Indien er grachten aangetroffen worden, dienen voldoende profielen gemaakt te worden. Bijzondere aandacht gaat hierbij naar monsternamen voor natuurwetenschappelijk onderzoek. Ondiepe grachten worden volledig omgespit waarbij eventuele vondsten geregistreerd worden. Bij omvangrijke grachten wordt de vulling onder toezicht van de vergunninghouder machinaal verwijderd. Na het verwijderen van de vulling dient speciale aandacht besteed te worden aan het herkennen en registreren van houten en andere structurele elementen die deel uitmaken van zowel de bouw als de werking van de gracht.
- Waterputten, beerputten, silo's, diepe afvalputten:
Bij het aantreffen van waterputten, beerputten, silo's en/of diepe afvalputten wordt bijzondere aandacht besteed aan de monsternamen voor natuurwetenschappelijk onderzoek en dateringonderzoek. Bij het couperen van waterputten wordt er zorg voor gedragen dat de volledige waterput met insteekkuil wordt gecoupeerd, rekening houdend met de wetgeving inzake veiligheid. Indien er grote coupes gemaakt dienen te worden, wordt de werkwijze vooraf besproken op een tussentijdse vergadering met de wetenschappelijke begeleiding en de opdrachtgever. Bij het couperen van beerputten, wordt de coupe op de kleinst mogelijk werkbare oppervlakte gezet opdat men de verschillende lagen goed kan onderscheiden en apart kan volgen.

De heropvulling van deze diepere sporen gebeurt conform de wetgeving rond bodemverzet en de afspraken met de opdrachtgever.

6.3.3. Stalen

Stalen worden steeds genomen volgens de bepalingen in de *Code Goede Praktijk*.

¹ <https://mobilit.belgium.be/nl/luchtvaart/drones>

Er wordt een stelpost conservatie en natuurwetenschappelijk onderzoek voorzien. Stalen genomen in het kader van natuurwetenschappelijk onderzoek worden gewaardeerd (assessment).

In het kader van het onderzoek worden volgende waarderingen voorzien:

- 2 VH waardering dendrochronologie (determinatie en selectie van meest geschikte stamschijven)
- 2 VH splitsen en waarden macroresten (incl. verpakken en terugsturen gewaardeerd staal i.f.v. toevoeging aan vondstarchief)
- 2 VH waardering pollenstalen (incl. verpakken en terugsturen gewaardeerd staal i.f.v. toevoeging aan vondstarchief)
- 2 VH waardering crematie
- 2 VH röntgenopnames metaal (per plaat)

Op basis van de resultaten van de waardering wordt, in overleg met de veldwerkleider, de opdrachtgever en de wetenschappelijke begeleiding een analyseprogramma opgemaakt van de stalen die relevant zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

Analyses en dateringen:

- 5 VH ¹⁴C-datering(en) AMS (incl. uitselecteren geschikt fragment)
- 1 VH macroresten
- 1 VH pollenanalyse (minimaal 400 tellingen per staal)
- 1 VH datering(en) stamschijf d.m.v. dendrochronologie
- 1 VH archeozoölogie (eenheid 1 dag)
- 1 VH natuursteenidentificatie en herkomstbepaling op basis van uiterlijke kenmerken

De veldwerkleider bepaalt, samen met de erkende archeoloog, de noodzaak aan verder onderzoek.

6.3.4. Conservatie

De handelingen voor conservatie dienen steeds te gebeuren volgens de bepalingen in de Code Goede Praktijk.

De veldwerkleider, de erkende archeoloog en de conservator bepalen, eventueel in samenspraak met de wetenschappelijke begeleiding, welke vondsten worden geselecteerd voor conservatie. De veldwerkleider stelt een degelijk beargumenteerd voorstel tot selectie op.

In het kader van dit project worden volgende mogelijke conservaties voorzien:

- 2 VH conservatie aardewerk
- 2 VH conservatie metaal

- 1 VH conservatie glas

6.3.5. Voorziene afwijkingen van de CGP

Indien de site geregistreerd wordt door middel van een RPAS en een orthofoto gemaakt wordt op basis van *Structure from Motion*/fotogrammetrie kan in beperkte mate afgeweken worden van de technische vereisten aan de foto's (CGP, p. 139-140) in die zin dat **vlakfoto's** van sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren niet genomen moeten worden met toevoeging van een fotobordje op het terrein. Indien hiervan gebruik gemaakt wordt, moet wel aan volgende vereisten voldaan worden:

- De foto's moeten een dermate kwaliteit hebben dat individuele sporen en spoorgrenzen duidelijk te onderscheiden zijn op het eindresultaat (gegeorefereerde foto of orthofoto op basis van fotogrammetrie).
- Op de (bewerkte) foto's wordt een maataanduiding en noordpijl aangebracht.
- De gegevens die normaal gezien op het fotobordje vermeld worden, worden digitaal opgenomen op de (bewerkte) foto.

Voor de overige uitvoering van het onderzoek worden geen afwijkingen van de *Code Goede Praktijk* voorzien. Indien dit toch noodzakelijk zou zijn, dient dit steeds beargumenteerd te worden.

6.4. Criteria voor beoordeling

Het criterium voor het beoordelen van het bereiken van het onderzoeksdoel is de beantwoording van alle onderzoeksvragen. Indien bepaalde onderzoeksvragen niet beantwoord konden worden, dient dit te worden beargumenteerd.

6.5. Criteria voor uitzonderingssituaties

De archeologische opgraving dient niet te worden uitgevoerd indien de geplande bouwwerken niet worden uitgevoerd.

6.6. Schatting van de duur

Op basis van de oppervlakte van het opgravingsvlak, het benodigde grondverzet, de vermoedelijk hoge sporendensiteit en de mogelijkheid tot het aantreffen van waterputten dient voor het veldwerk van dit onderzoek een termijn van één week gerekend te worden. Indien een waterput aangetroffen wordt, moet wel rekening gehouden worden met de administratieve termijnen en de vereiste termijn voor het voldoende verlagen van de grondwatertafel.

6.7. Kostenraming

De kosten voor het onderzoek worden opgesplitst in vaste kosten en stelposten. De totale kost van de stelposten is afhankelijk van de nood aan verder onderzoek en is onderhavig aan de prijsstelling door de desbetreffende onderzoeksinstanties. Alle prijzen zijn in euro en exclusief btw.

Veldwerk (+kraankost)	3150
Assessment	225
Verwerking	250
Rapportering	875
Totaal	4500

Natuurwetenschappelijk onderzoek	6500
Conservatie	1500
Bemaling	2000
Totaal	10000

6.8. Noodzakelijke competenties

Voor het veldwerk wordt uitgegaan van minstens één veldwerkleider, één assistent-archeoloog, twee veldtechnici en één deeltijdse (assistent-)aardkundige. Voor de verwerking, het assessment en de rapportage wordt minstens de veldwerkleider ingezet. Het bodemkundige luik wordt beschreven door de (assistent-)aardkundige.

- Veldwerkleider. Hij/zij beschikt over:
 - o Minstens 240 werkdagen opgravingervaring, waarvan minstens:
 - o 120 werkdagen op landelijke sites uit de middeleeuwen
- Archeoloog-assistent. Hij/zij beschikt over:
 - o Minstens 120 werkdagen opgravingervaring, waarvan minstens:
 - o 60 werkdagen op landelijke sites uit de middeleeuwen
- (Assistent-)aardkundige:
 - o Deze wordt deeltijds ingezet, teneinde de aardkundige aspecten van het archeologisch onderzoek te kunnen onderzoeken.
- Conservator:
 - o De conservator wordt na afronding van het terreinwerk ingezet om de benodigde conservatiebehandelingen uit te voeren.

- In voorkomend geval dient de conservator deeltijds ingezet te worden op het terrein om ter plaatse advies te geven aangaande de conservatie van bepaalde artefacten en eventueel reeds handelingen uit te voeren.
- Natuurwetenschapper:
 - De natuurwetenschapper wordt na afronding van het terreinwerk ingezet om de benodigde natuurwetenschappelijke onderzoeken uit te voeren.
 - In voorkomend geval dient een natuurwetenschapper deeltijds ingezet te worden op het terrein om ter plaatse advies te geven aangaande de staalname en gespecialiseerde handelingen.
- Materiaaldeskundige:
 - Een materiaaldeskundige dient enkel ingezet te worden wanneer de kennis binnen het bedrijf onvoldoende is om bepaalde materiaalcategorieën te beschrijven.
- Fysisch antropoloog:
 - Een fysisch antropoloog dient enkel deeltijds ingezet te worden wanneer menselijke resten en hun begravingsomstandigheden onderzocht moeten worden.
- Wetenschappelijke begeleiding
 - Het projectgebied is gelegen binnen het werkingsgebied van de IOED Erfpunt. De veldwerkleider brengt hen op de hoogte van de start en het verloop van het geplande onderzoek. Contactgegevens: beheer@erfpunt.be.

6.9. Risicofactoren

Tijdens de opgraving zal gewerkt worden met een kraan. Hierbij dienen volgende regels in acht genomen te worden:

- Er dienen duidelijke afspraken rond communicatie te worden vastgelegd tussen de kraanman en de overige werknemers.
- Wanneer de graafkraan in werking is dan zijn de volgende zones verboden voor voetgangers:
 - De zone rond de kraan (draaicirkel)
 - De uitgegraven zone pas betreden na toestemming van de kraanman.
- Het dragen van een helm is verplicht wanneer de graafkraan in werking is.
- Het is verboden de machine te benaderen wanneer deze in werking is.
- De graafkraan mag enkel door geschoolde personen bediend worden

Door de graafkraan zullen verschillende werkputten uitgegraven worden. Bepaalde plaatsen in deze zone worden door de archeoloog verder uitgegraven. Deze mogen nooit meer dan 2 m diep zijn, behalve wanneer beschermende maatregelen getroffen worden. Ook dient rekening gehouden te

worden dat de persoon zich meestal gehurkt in een uitgegraven zone bevindt, een grotere hellingshoek verkleint de kans op instorten.

Diepe putten dienen voldoende te worden gesignaleerd en afgebakend.

6.10. Bewaring en deponering van archeologisch ensemble

In het kader van het onderzoek dient de uitvoerende erkende archeoloog te beschikken over het archeologisch ensemble. Na afronden van het onderzoek dient dit archeologisch ensemble als geheel bewaard te worden.

De uitvoerder van het onderzoek sluit hiervoor een overeenkomst af met de opdrachtgever. Aangezien de site zich bevindt in het werkingsgebied van het Onroerendergoeddepot Waasland (Erfpunt) wordt deponeren in dit depot minstens opgenomen als mogelijkheid in de overeenkomst. Indien het archeologisch ensemble niet gedeponereerd wordt bij het Onroerendergoeddepot Waasland, worden minstens de gegevens van de bewaarplaats, een kopie van het eindverslag en de digitale plannen (DWG of shapefile) doorgegeven aan de depotverantwoordelijke (collectiebeheer@erfpunt.be).

6.11. Randvoorwaarden

De opgraving moet worden uitgevoerd in goede terreinomstandigheden. Dit betekent o.m. dat:

- De weersomstandigheden dermate zijn dat ze een goede waarneming toelaten. De veldwerkleider voorziet een scenario voor het geval de prospectie moet worden uitgesteld omwille van slechte weersomstandigheden.
Hierbij zijn maatregelen ter bescherming van kwetsbare contexten inbegrepen.
- De veldwerkleider een voorstel doet om de veldstrategie aan te passen indien de terreinomstandigheden dit vereisen.
- Bij een langdurige opschorting (>1 maand) door de veldwerkleider maatregelen voorgesteld worden om de degradatie van alle aanwezige sporen tegen te gaan.
- De opgravingzone visueel en/of fysiek is afgescheiden van andere zones waar werken uitgevoerd worden.
- De veldwerkleider een duidelijk zicht heeft op eventueel aanwezige leidingen.
- De werf is ingericht conform de vigerende wetgevingen inzake arbeid, bodemverzet en veiligheid.
- Er duidelijke afspraken zijn tussen de veldwerkleider en de opdrachtgever over:
 - o Wie de kraan levert;
 - o Wie de bemaling voorziet in geval van wateroverlast;
 - o Het terug dichten van de werkput en herstel terrein;

- Communicatie met de pers.